

DESIGN

Спортивний стиль у проектуванні європейського костюма: традиції та сучасні інтерпретації

А. Наку

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: anastasia.naku10@gmail.com

Paper received 27.08.19; Accepted for publication 13.09.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-205VII34-05>

Анотація. У статті проаналізовано процес розвитку моди в Європі та вплив окремих дизайнерів на розвиток дизайну в одязі, подано основні аспекти формування та розвитку спортивного стилю, виявлено його характерні риси та прояви в проектуванні європейського костюма.

Ключові слова: мода, модний арсенал, костюм, спортивний стиль.

Сучасна мода це і мистецтво, і бізнес, і індустрія. Моду навіть називають одним із способів соціального маніпулювання. Говорячи про розвиток костюма ХХ століття, не можна спиратися лише на систему релігійних вірувань, художніх стилів, переваг аристократії, як це було в попередні епохи. На перший план виходять такі категорії стратифікації костюма, як масове / елітарне, соціальне значення одягу, формування нових образів жіночності і мужності, що відповідають не тільки ідеалам часу, але і цінностям конкретних субкультур, розвиток моди як культурного феномену.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчує, що значна кількість авторів зосереджують свою увагу переважно на характеристичні моди як соціокультурного явища, акцентують увагу на історії костюма. Історично вивчення моди починалося в рамках історії ремесел, коли майстри зберігали і передавали своїм учням (спочатку усно, а потім і письмово) професійні секрети. До наших днів дійшли таємниці античних ремісників, в середні віки лицарі привозили книги і усні розповіді, присвячені звичаям різних народів, а після винаходу Гуттенбергом друкарського верстата книги по ремеслам отримують в Європі широкого поширення. Літописці, історики, описуючи костюм, фіксували його історію як частину «історії чудасій». Історія костюма була частиною оповідань мандрівників. Історія костюма та моди виявилася відображеною і в творах образотворчого мистецтва, архітектури. Дивлячись на фрески в єгипетських гробницях, ми можемо уявити собі, як одягалися єгиптяни багато століть назад, а парадні портрети європейських живописців зберегли для нас костюми, ювелірні прикраси минулих століть. Тому довгий час історія костюма була частиною історії декоративно-прикладного мистецтва. У дев'ятнадцятому столітті актуалізується інтерес до фольклору, національних традицій. У Росії княгиня Тенишева почала збирати традиційний російський костюм і вразила Європу національним костюмом на Всесвітній Виставці в Парижі. В цей же час з'являється теорія дизайну.

Наука до проблем побутування і повсякденності звернулася в кінці ХVІІІ і особливо на рубежі ХІХ-ХХ століть. З'явилися теорії моди, в яких були розкриті її закономірності і зв'язки з іншими явищами [3]. До цього уявлення про моду в науці формувалися лише в системі і на тлі інших теорій і феноменів. Англійський

філософ кінця ХVІІ - початку ХVІІІ століття Ентоні Ешлі Купер лорд Шефтсберн звернув увагу на деспотичну владу, яку «правильна мода» набуває над людьми, на те, як спотворює вона часом справжню людську сутність, природний вигляд людей. У той же час Шефтсберн визнавав і благотворний вплив моди, називаючи модними панями тих, кому «природний добрий геній або сила гарного виховання додали почуття того, що витончено і пристойно за самою своєю природою» [3]. З цього періоду мода стає предметом вивчення в різних галузях гуманітарного знання. І. Кант дав своє визначення феномену диктату моди: «Закон □ це прагнення здаватися не менш значним, ніж інші, і саме в цьому, причому не береться до уваги будь-яка користь, називається модою. Моду в рівній мірі можна віднести і до «рубрики марнославства», і до «рубрики дурниці». Будь-яка мода вже по своєму поняттю являє собою непостійний спосіб життя»[3]. Г. Гегель у «Феноменології духу» розглядає позитивну роль моди як засобу комунікації, формування привабливості однієї людини для іншої, уподобань, симпатій [3]. Ця орієнтованість моди на особистість, на міжособистісні стосунки стає домінантою в існуванні і осмисленні цього явища.

У 1889 р один з перших теоретиків моди Н. Рейнгард у своїй роботі «Соціальне і економічне значення моди» дає характеристику моди: «Мода відкривається особистістю і для особистості, в якій яскраво виражена індивідуальність, тобто неповторність, унікальність. Іншими словами, мода □ це засіб формування атракції, як особливого виду спеціальної установки однієї людини на іншу, в якій представлено в основному емоційно-позитивне ставлення до нього»[3]. Одним з постулатів цього напрямку є принцип розвитку складноорганізованих систем, які, досягнувши критичної точки, можуть стрибкоподібно трансформуватися, знаходячи нову структуру на базі старої, але іншого порядку. Подібна концепція пояснює розвиток моди і костюма, які, досягнувши в своїй єдності піку популярності, трансформуються в нові напрямки, що мають в основі пам'ятати про попередній етап. Теорія моди активно розвивалася в двадцятому столітті. Сьогодні феномени костюма і моди вивчаються багатьма дисциплінами з використанням сучасних наукових підходів: психологія, соціологія, історія, мистецтвознавство, культурологія,

маркетинг, естетика та інші. Дослідники виділяють ряд підходів до вивчення феноменів моди та її стилів.

У рамках філософії моди розглядають Ж. Липовецький, Ж. Бодрійяр, Р. Барт, Л. Свенсон. Мотиваційний підхід спирається на вивчення принципів особистісних мотивів, зокрема, бажання подобатися, і бути правим, на трактування моди як емоційної розрядки (Я. Л. Колонінський, Б. Ф. Поршнев).

У цьому ж ключі розглядається психологічний аспект моди. М. Кілошенко пропонує підхід до прогнозування моди, заснований на репрезентативності, поданні про моду, як про міф, який дозволяє впорядкувати ставлення людей до внутрішніх і зовнішніх форм культури.

Автократичний підхід акцентує роль особистості в створенні моди, через поняття «королі Моди», де в рівній мірі помітно схожість значень монарха в минулому або кутюр'є в нашій дні. З цієї точки зору часто розглядають історію костюма ХХ століття як історію модних будинків і модельєрів (Л. Горбачова, А. Васильєв, Ш. Зелінг).

Подієвий (порівняльний, історико-культурний аналіз) підхід пов'язує історію костюма, моди і стилів з розвитком економіки і політики (М. Мерцалова, Е. Кірєва, С. Ванькович).

Ідеологічний підхід ставить на чільне місце залежність моди від суспільних настроїв, ідеології, норм і цінностей даного суспільства (А. Гофман, М. Топалов, Р. Фішман).

Мода вивчається і як знакова система, що є вираженням сенсу (Ю. Лотман), і як певна обробка соціальної інформації (Л. Петров), розглядається з позиції семіотики. Костюм досліджується як засіб міжособистісної комунікації (Л. Петров, В. Борев) або спосіб впливу в процесі спілкування (І. Андрєєва, А. Коваленко).

Основою гендерного підходу до вивчення костюма є не просто опис різниці в статусах, ролях та інших аспектах життя чоловіків і жінок, а аналіз влади і домінування, що затверджуються в суспільстві. Ці уявлення визначають відносини між статями в просторі культури через «соціальні ролі» (А. Ігли), статусні відмінності (Р. Унгер і М. Кроуфорд), патестарні стратегії (Е. Окладникова).

Р. Барт, автор фундаментальної праці «Система моди», розділяє розуміння одягу на «реальну» то, що ми надягаємо, «одяг-образ» візуально сприйняту і «одяг-опис» перетворену в мову [3]. Такий підхід продуктивний для дослідження системи моди. Візуальна стилістика, аксесуари і манери поведінки Р. Бартом визначаються як специфічні фактори, що обтяжують перелік видів одягу. Для аналізу розвитку моди дані фактори є визначальними, оскільки саме вони в своїй взаємодії створюють костюм (візуальний образ) і відтворюють різні градації образу.

Сьогодні мода явище глобальне, вона поширюється через актуалізацію модних стандартів, реалізованих в модних об'єктах.

Культура епохи глобалізму активно виробляє адекватні власній складності аксіосхеми. На сьогоднішній день можна говорити про наявність базових універсальних цінностей, затверджуваних на метакультурному рівні прагнення до особистісної реалізації, гуманізм,

конкурентна боротьба, пошуки домінант, актуальних в ситуації глобалізації. Спорт і мода в такому контексті багато в чому стали інструментом і втіленням конфігурації аксіосфери нової транснаціональної культури. Важливим моментом у взаємодії спорту і моди стає утвердження національної ідеології, зміцнення національної політики, як в самій державі, так і на міжнародній арені.

Мета статті полягає у дослідженні основних аспектів формування та розвитку спортивного стилю, виявлення його характерних рис та його проявів в проектуванні європейського костюма. Метод історико-культурологічного аналізу дозволить вивчити та проаналізувати процес розвитку моди в Європі та вплив окремих дизайнерів на розвиток дизайну в одязі. За допомогою графічного методу відобразити періоди найбільшого розвитку спортивного стилю.

Мода ХХІ століття постійно пропонує нам нові напрямки, які народжуються завдяки поєднанню речей з різних стильових груп, до такого напрямку відноситься і спортивний стиль, що став в останні роки одним з найулюбленіших і затребуваних стилів повсякденного одягу.

Новому напрямку моди, перш ніж він став невід'ємною частиною гардеробу сучасної людини, довелося пройти довгий шлях.

Спорт активно входить в життя людей ХХ-ХХІ століть, і епоха постмодернізму яскравий приклад цьому. Змінилася структура мислення і поведінки людей, їх ставлення до одягу, в тому числі і спортивного. На першому плані виявилися функціональні властивості костюма, як повсякденного, так і спортивного. Зручність і простота спортивного стилю одягу і спортивного костюма зокрема завоювали популярність широких верств населення в різних країнах світу. Елементи спортивного модного одягу активно використовуються в побуті. Важливі спортивні події накладають відбиток на стиль повсякденних і спортивних костюмів [3].

Спорт завжди мав вплив на моду та жіночий костюм. У ХІХ столітті в міру зростання популярності бадмінтону, тенісу, крокету, ставали більш зручними і демократичними елементи жіночого одягу, змінювався крій спідниць, переміщалася лінія талії. До речі, модний сьогодні трикотаж теж веде свою історію зі спорту. Загальна тенденція до спрощення, комфорту і стирання класових меж в одязі протягом останніх століть йшла поруч зі спортивною модою. Нові технології і матеріали ще більше просунули спортивні аксесуари в повсякденне життя. Це видно в поширенні взуття з пластичних матеріалів. Це кросівки, які увійшли в моду в 80-і роки і не хочуть з неї вийти. Це тренувальні штани і всілякі світ-шоти теплі фуфайки з довгим рукавом. Це легінси і в'язані бандани. Все це зі спорту. Яскраві поєднання, контрастні кольори і всілякі липучки пов'язані з лижним спортом або одягом бігуниці. Величезні джинси на майці й шорти з білими смугами, навіть джинси з білими смугами. Ось воно злиття спортивного костюма і сучасної моди. Тож не дивно, що спортсмени і в звичайному житті не відступають від манери одягатися невимушено, тим більше що спарта-нський спосіб життя триває для них і після тренувань.

Часто використовується спортивна символіка. Синє з білим, червоне з білим, чорне з білим, великі номери, можливо, назви команд, кольорові шарфи з прапором країни, імена спортсменів, які у всіх на слуху [1, с. 319].

Спортивний стиль склався під впливом на моду зручного, гігієнічного та красивого одягу для спорту. У спортивному стилі може бути витриманий діловий костюм або комплект повсякденного одягу, одягу для дому та для вулиці. Куртка, анорак, майка, жакет дзюдо, матроський костюм, сумка на довгому ремені, гольфи всі ці речі необов'язково повинні використовуватися тільки для занять спортом, вони використовуються й як повсякденний одяг і надають всьому ансамблю енергійний - спортивний! – характер [4, с. 172]. Колишній недавно популярним стиль «сафарі» тепер помітно змінився, немає в ньому колишньої гостроти і чіткої визначеності. Його як би розтягнули, розхапали, розібрали по частинах. Типова для «сафарі» щільна бавовняна тканина болотного і бежевого кольору використовується для самих різних речей, в яких не побачиш характерних для «сафарі» рис. Погони і погончики суттєва деталь в так званому воєнізованому стилі, або «мілітарі-луку». Він дуже популярний на Заході. Кишені і кишеньки, блискавки, пояси все це в достатку є в речах спортивного і ділового стилю. Причому ці кишені мають дуже складну, часом хитромудру конфігурацію, один вписується в інший, маленька сусидить з просто величезними. Сітки, які спочатку були лише обробкою в цьому одязі, тепер перекочували на спортивні майки та жіночні блузки, використовуються і в діловому одязі, і в пляжному одязі [4, с. 38].

Що ж з цього модно? Це перш за все людина ділова, енергійна, рухлива. Спортивний стиль не випадково вважається зараз одним з провідних в одязі. Він відповідає нашим уявленням про молодість, він і не молоду за роками людину робить зібраним і моложавим. Тому, очевидно, у цього стилю найбільше шанувальників і послідовників, що важливо для становлення моди [4, с. 45].

Масове захоплення спортом вплинуло на формування спортивного стилю, який вимагає від одягу вільного крою, що забезпечує активний рух. Костюму спортивного стилю характерні геометричність ліній, виразність та укрупненість накладних деталей та фурнітури, багатство оздоблювальних матеріалів. У рисунках переважають горох, клітинка, різноманітні полоси [6, с. 218].

Спортивний стиль має кілька мікростилів: «дзюдо» (з характерним покромом кімоно без застібки); сафарі, що виник на основі тропічних мисливських костюмів, в такому одязі крій не стримує рухи, у наявності є кишені, шкіряні пояси з відділеннями для патронів, застібки, що дають можливість трансформувати костюм тощо. Тканина – щільна бавовна без домішок синтетики кольору хакі чи пісочного. Пізніше до них додались оливково-зелений та білий [2, с. 153]. Сучасна мода стилю сафарі отримала умовну назву «стиль джунглі». Це спортивний одяг, в якому крім елементів тропічного костюму використані деталі різних типів форменого одягу. Для стилю джунглі характерні брюки різної довжини, спідниці-брюки, сукні-сорочки з кишеньками, патами, погонями. Кольори світлі пастельні та

коричнево-сірі. [2, с. 155]. Для воєнізованого стилю «мілітарі» у спортивному одязі та одязі для відпочинку, що з'явився у 70-80-і роки ХХ століття, характерними деталями є погони та погончики.

Відома дослідниця та фешнжурналістка Віра Попова зазначає, що спорт у моді не чергова тенденція, а логічне продовження фемінізму.

Аналізуючи останні модні покази дозволили дослідниці зробити певні узагальнення, яка зазначила, що «сидіти на жорсткій лавці під біт детройтського техно (діджеї Violet і Photonz), що супроводжував показ Versace в Мілані, було неможливо хотілося схопитися і відразу зробити десяток джампінг-джеків, бажано прямо в тому ж одязі з нейлону, що і на подіумі, спортивних штанах на кулісці, кроп-топі і бомбері» [5].

«Спорт майбутнє моди», впевнено заявила на бекстейджі Донателла Версаче. І вона не єдина. Колекції нового сезону наочно висловлюють філософію стилю athleisure, який визначає одяг для повсякденної рутини і щоденних справ (leisure), але виконану при цьому в спортивному стилі (athlete).

Що цікаво, кожен бренд акцентований на конкретний вид спорту. Дизайнери з Courrèges виступили в групі підтримки футуристичного ретро, представивши костюми для занять серфінгом і сапбордінгом, що облягають фігуру.

Оспівує Францію колекція Moncler Gamme Rouge, яка силуетами нагадувала збірну країни з фехтування. А у Віржіла Абло з Off White вийшла ідеальна форма для паркурщиць вільні брюки на невеликих «блискавках», об'ємні толстовки. Одяг не обмежує рухів і виглядає зухвало.

Спортивна тема весни не просто спроба дизайнерів перевести повальне захоплення здоровим способом життя в площину моди. Саме зміни в способі життя стали відправною точкою для athleisure кілька років тому, але сьогодні до них додалася серйозна соціальна база. Спортивний одяг стиль нових сильних жінок. Не костюми, не сукні-футляри, а худі, толстовки і тренувальні штани.

Недарма найвдаліші колекції в атлетичній естетиці представили саме дизайнери-жінки: Стелла Маккартні довела, що в її комбінезонах, парках і сукнях можна танцювати і дуже енергійно; Ізабель Маран знайшла ідеальний баланс між одягом для тренувань і жіночними речами в квіточки; Клер Уайт Келлер з Chloé додала спортивні силуети, штани на шнурівці і футболки. І, звичайно, Донателла Версаче. Вона завжди орієнтувалася на незалежних жінок, але саме в цьому сезоні концепція фемінізму Versace вибудована до останньої цеглини: починаючи з найбільшої тенісистки Серени Уільямс в першому ряду гостей показу, продовжуючи маніфестом в саундтреку, що закликає жінок не сидіти склавши руки вдома, і закінчуючи самою колекцією: легінси, однаково добре сидять на тендітній Міці Арганараз і сексапільній Еді Кемпбелл; нейлонові парки, в яких, як у костюмі супервумен, можна підкорити світ і врятувати людство; сукні на кулісці, які можна затягувати або розпускати, граючи роль фатальної спокусниці і при цьому залишаючись собою.

Отже, спортивний одяг, супутник великих історичних починань, що пройшов довгий шлях від епохи до епохи, по праву зайняв своє почесне місце на модній

арені. Спортивний стиль став невід'ємною складовою модного арсеналу сучасної людини. Спортивний стиль сьогодні це не тенденція, а інструмент, необхідний, щоб підкреслити емоційну і фізичну силу жінок. Не обов'язково бути відомою спортсменкою, модний

тренд не примушує ставити нові рекорди, а дарує відчуття, що можливо стрибнути так само далеко і приземлитися вдало. Висвітлені у статті положення не претендують на вичерпаний і всебічний розгляд проблеми і вимагають більшої дослідницької уваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильев А. Судьбы моды / А. Васильев. М., 2010 [Электронный ресурс]. URL: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1025628> (дата звернення 23.08.2019 р.).
2. Володин В. А. Современная энциклопедия Аванта [Текст] / В. А. Володин. – Мода и стиль. – М.: Аванта, 2002. – 480 с.
3. Демшина А.Ю. Мода в контексте визуальной культуры: вторая половина XX начало XXI вв. [Текст] / А.Ю. Демшина. СПб.: Астерион, 2009. 149 с.
4. Орлова Л. В. Азбука моды [Текст] / Л.В. Орлова. М.: Просвещение, 1989. 176 с.
5. Попова В. Спортивный стиль — новая философия моды // ELLE. 2017. №14 [Электронный ресурс]. URL: <https://www.elle.ru/moda/trendy/sportivnyiy-stil-novaya-filosofiya-modyi/>
6. Рачицкая Е. И. Моделирование и художественное оформление одежды: Учебн. пособие / Е. И. Рачицкая, В. И. Сидоренко. – Ростов- на-Дону: Феникс, 2002. – 599 с.

REFERENCES

1. Vasilyev A. (2010) Sudby mody [Destinies of Fashion] / A. Vasilyev. – Moscow – [online] – Available at: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1025628> [Accessed 23.08.2019].
2. Volodin V.A. (2002) Sovremennaya entsiclopediya Avanta [Avanta Modern Encyclopedia] / V.A. Volodin. – Moda y stil [Fashion and style]. – Moscow: Avanta. – 480 pages.
3. Demshina A. Yu. (2009) Moda v kontekste vizualnoy kultury: vtoraya polovina XX – nachalo XXI vv. [Fashion in the context of visual culture: the second half of the 20th century - the beginning of the 21st century] / A. Yu. Demshina – St. Petersburg: Asterion. – 149 pages.
4. Orlova L.V. (1989) Azbuka mody [The ABCs of fashion] / L.V. Orlova – Moscow: Prosveshchenie. – 176 pages.
5. Popova V. (2017) Sportivnyy stil – novaya filosofiya mody [Sport Style – new philosophy of fashion] // ELLE. – №14 – [online] – Available at: <https://www.elle.ru/moda/trendy/sportivnyiy-stil-novaya-filosofiya-modyi/>
6. Rachitskaya E.I. (2002) Modelirovanie y hudogestvennoe oformlenie odegdy: uchebnoe posobie [Fashion and textile design and Decoration of Clothes: A Study Guide] / E.I. Rachitskaya, V.I. Sidorenko. – Rostov-on-Don: Phoenix. – 599 pages.

Sport style in European costume design: traditions and modern interpretations

A. Naku

Abstract. The fashion development process in Europe and the influence of individual designers on the design development in clothing sector have been analyzed in the article, the main aspects of the sport style formation and development have been represented, its characteristic features and expressions in the European costume design have been identified.

Keywords: *fashion, fashion arsenal, costume, sport style.*